

«نقش مقاومت زنان روزنامه‌نگار ایرانی در بازنمایی حقیقت در برابر تحریف رسانه‌ای»

مهتاب

جوهری^۱

۱- کارشناسی ارشد فقه و حقوق اسلامی و. طلبه سطح ۲ مدرسه تخصصی زهرای اظهر mahta.johari1985@gmail.com، ۰۹۱۸۵۶۲۶۰۴۲

چکیده

این مقاله به بررسی مفهوم مقاومت رسانه‌ای زنان روزنامه‌نگار ایرانی در مواجهه با گفتمان‌های مسلط، سانسور ساختاری و روایت‌های تحریف‌شده می‌پردازد. مسأله اصلی مقاله آن است که زنان روزنامه‌نگار چگونه از طریق زبان زنانه، زاویه دید متفاوت، سبک نگارش خاص و بهره‌گیری از فناوری‌های نوین رسانه‌ای، تلاش می‌کنند روایت‌های واقع‌گرایانه‌تری از وضعیت‌های اجتماعی، سیاسی و فرهنگی جامعه ارائه دهند. قلمرو بحث این پژوهش، شامل تحلیل مفهومی مقاومت، بررسی پیشینه تاریخی مشارکت زنان در مطبوعات، نسبت جنسیت با فشارهای رسانه‌ای، و ابزارهای مقابله با محدودیت‌ها در بستر روزنامه‌نگاری حرفه‌ای است. مقاله با بهره‌گیری از طیفی از منابع فارسی و لاتین، نشان می‌دهد که زنان روزنامه‌نگار با کنش‌های آگاهانه، بهره‌گیری از ژورنالیسم داده‌محور و روایت‌سازی از درون، در برابر نظام مردسالار رسانه‌ای ایستادگی کرده و روایتی جایگزین و مؤثر ارائه می‌دهند که می‌تواند به بازتعریف قدرت در حوزه عمومی منجر شود.

واژگان کلیدی: زنان روزنامه‌نگار ایرانی، مقاومت رسانه‌ای، سانسور، روایت زنانه، ژورنالیسم داده‌محور، گفتمان مسلط، بازنمایی حقیقت، جنسیت و رسانه.

مقدمه

در عصر سلطه رسانه، حقیقت نه‌تنها بازنمایی می‌شود، بلکه اغلب به واسطه قدرت، فیلتر و تحریف می‌گردد. بیان مسئله این پژوهش در چالش میان حقیقت و تحریف رسانه‌ای نهفته است؛ چالشی که در جامعه ایران، زنان روزنامه‌نگار با آن به‌طور ویژه مواجه‌اند. آنان در شرایطی می‌نویسند که ساختارهای رسمی و گفتمان‌های قالب، تلاش دارند حضور و صدای زنانه را نادیده بگیرند یا منحرف سازند. اهمیت موضوع از آن‌روست که فهم مقاومت رسانه‌ای این گروه می‌تواند چشم‌اندازی روشن از سازوکارهای مقابله با تحریف، و نیز توانمندی‌های کنشگران زن در فضای عمومی ارائه دهد؛ به‌ویژه در جامعه‌ای که نقش رسانه در شکل‌دهی افکار عمومی بسیار پررنگ است. هدف اصلی پژوهش، تبیین نقش مقاومت زنان روزنامه‌نگار در بازنمایی واقعیت‌ها در برابر تحریف‌های رسانه‌ای است. این پژوهش همچنین در پی شناخت ابزارها، سبک‌های نگارش، روایت‌های زنانه و پیامدهای کنشگری این گروه از روزنامه‌نگاران است. سؤال‌های پژوهش عبارت‌اند از:

۱. مقاومت رسانه‌ای زنان روزنامه‌نگار ایرانی چگونه شکل می‌گیرد؟

۲. ابزارها و روش‌های آنان در عبور از سانسور و تحریف چیست؟

۳. چه پیامدهایی برای بازنمایی حقیقت در پی دارد؟

۴. این مقاومت چه جایگاهی در نظام رسانه‌ای ایران دارد؟

در پیشینه پژوهش، اگرچه مطالعاتی در زمینه روزنامه‌نگاری زنان و نقش رسانه در تحریف واقعیت انجام شده است، اما ترکیب سه‌گانه «زن، رسانه، مقاومت» در بافت ایران کمتر به‌طور نظام‌مند بررسی شده است. پژوهش حاضر کوشیده است با بهره‌گیری از منابع علمی، مطالعات ارتباطاتی، اسناد ژورنالیستی و رویکردهای جامعه‌شناسی رسانه، این خلأ را تا حدی پر کند.

۱. مفهوم مقاومت رسانه‌ای زنان روزنامه‌نگار ایرانی

مقاومت رسانه‌ای به معنای ایستادگی فعالانه در برابر جریان‌های رسانه‌ای مسلط است که می‌تواند به صورت فردی یا جمعی نمود یابد. زنان روزنامه‌نگار ایرانی در برابر گفتمان‌های تحریف‌کننده و

سانسورهای سیاسی و اجتماعی مقاومت می‌کنند که این مقاومت، تلاشی آگاهانه برای بازنمایی حقیقت است (مهدوی، ۱۳۹۷: ۳، ۱۲۵؛ ۲۳: Gordon، ۱۹۹۸). پیشینه مقاومت زنان در مطبوعات ایران به مجله «دانش» و روزنامه‌هایی چون «شکوفه» و «زنان امروز» بازمی‌گردد که از ابتدا علیه سانسور و محدودیت‌ها مقاومت کرده‌اند و این جریان در دوران معاصر ساختاریافته‌تر شده است (علوی‌تبار، ۱۳۸۵: ج ۱، ۹۸؛ ۱۹: Radsch، ۲۰۰۴). ویژگی‌های مقاومت در گفتمان زنانه رسانه‌ای شامل استفاده از زبان زنانه، زاویه دید متفاوت و سبک نگارش خاص است که با روایت‌های چندلایه و نوشتار استعاری از خطوط قرمز عبور می‌کنند. این مقاومت علاوه بر سیاسی، فرهنگی و معرفتی نیز هست و به احیای روایت زنانه در برابر جریان مردسالارانه می‌پردازد (رضایی، ۱۳۹۶: ج ۲، ۱۱۵؛ ۳۲: Byerly، ۲۰۱۰). تحریف رسانه‌ای بخشی از پروژه قدرت است که رسانه‌های جریان غالب تصویر جهت‌داری از واقعیت ارائه می‌دهند. زنان روزنامه‌نگار داخلی با بازنمایی واقعیت از درون، این روایت‌ها را به چالش می‌کشند و صدای زنان را حفظ می‌کنند (نیکوگفتار، ۱۳۹۸: ۲، ۱۳۳؛ ۱۶: Sreberny، ۲۰۰۹). ابزارهای مقاومت شامل انتخاب تیترهای چندپهلوی، گزارش تحقیقی، استفاده از شبکه‌های اجتماعی و ژورنالیسم داده‌محور است که به عبور از سانسور کمک می‌کند (سجادی، ۱۴۰۰: ج ۱، ۶۴؛ ۲۰۱۵: Hanitzsch، ۸). جنسیت عاملی کلیدی در فشارهای رسانه‌ای است که زنان روزنامه‌نگار علاوه بر فشار سیاسی و اقتصادی، تبعیض جنسیتی را نیز تجربه می‌کنند، امری که مقاومت آنان را پیچیده‌تر می‌سازد (کریمی، ۱۳۹۵: ج ۲، ۱۴۷؛ ۲۷: Gallagher، ۲۰۱۱). پیامد مقاومت، بازنمایی روایت‌هایی است که در رسانه‌های رسمی تحریف یا نادیده گرفته شده‌اند، مانند خشونت خانگی و تبعیض شغلی، که به تعادل سپهر رسانه‌ای و خنثی‌سازی تحریف کمک می‌کند (حبیبی، ۱۴۰۰: ۳، ۸۸؛ ۲۲: Ross، ۲۰۱۳). چالش‌ها و موانع پیش روی مقاومت رسانه‌ای زنان شامل مشکلات قانونی، اجتماعی، فرهنگی و حرفه‌ای است که تأثیرگذار بر اثربخشی و پایداری مقاومت می‌باشد (کریمی، ۱۳۹۸: ۱، ۱۳۵).

۲. محدودیت‌های حقوقی و سیاست‌های سانسور

قوانین مبهم و قابل تفسیر آزادی عمل روزنامه‌نگاران، به‌ویژه زنان، را محدود کرده و ورود آن‌ها به موضوعات حساس با فشار بیشتری همراه است (سجادی، ۱۴۰۱: ۲، ۵۲). سانسور به صورت مستقیم (حذف محتوا) و غیرمستقیم (اعمال ترس روانی) اعمال

می‌شود که زنان را به خلاقیت در سبک و قالب محتوا وادار می‌کند (Hanitzsch ۲۰۱۵: ۸).

۲,۱. فشارهای جنسیتی و تبعیض‌های پنهان

زنان در تصمیم‌گیری‌های رسانه‌ای کمتر مشارکت دارند و صدایشان در جلسات تحریریه کمتر شنیده می‌شود (کریمی، ۱۳۹۶: ۲، ۱۴۷). همچنین کلیشه‌هایی مانند «احساسی‌بودن» و «عدم توانایی تحلیل سیاسی» اعتبار حرفه‌ای آن‌ها را زیر سؤال می‌برد (Gallagher ۲۰۱۱: ۲۷).

۲,۲. محدودیت‌های اقتصادی و حرفه‌ای

بسیاری از زنان روزنامه‌نگار با قراردادهای کوتاه‌مدت، دستمزد پایین و امنیت شغلی ناکافی در رسانه‌های خصوصی یا نیمه‌مستقل کار می‌کنند (نیکوگفتار، ۱۳۹۹: ج ۱، ۷۸). نبود اتحادیه‌های فعال و ساختارهای حمایتی، زنان را در برابر فشارها تنها گذاشته است (Freedman ۲۰۱۷: ۱۵).

۲,۳. مخاطرات امنیتی و تهدیدات

برخی زنان روزنامه‌نگار تحت تعقیب و بازداشت نهادهای امنیتی قرار گرفته‌اند که فضای حرفه‌ای را ناامن کرده است (مهدوی، ۱۳۹۹: ۲، ۱۰۲). در شبکه‌های اجتماعی نیز هدف حملات سایبری و تهدیدهای روانی قرار می‌گیرند (Radsch ۲۰۱۰: ۱۹).

۲,۴. فشارهای فرهنگی و اجتماعی

هنجارهای سنتی جامعه حضور زنان در تحلیل‌های سیاسی و اجتماعی را محدود می‌کند (رضایی، ۱۳۹۷: ۱، ۱۱۳). همچنین زنان روزنامه‌نگار از سوی خانواده و جامعه به دلیل نوع فعالیتشان تحت فشار قرار می‌گیرند که گاهی نادیده گرفته می‌شود (Sreberny ۲۰۰۹: ۲۳).

۳. راهبردهای زنان روزنامه‌نگار برای استمرار مقاومت رسانه‌ای

زنان روزنامه‌نگار با آگاهی، خلاقیت و تجربه، راهبردهای متعددی برای حفظ مقاومت رسانه‌ای دارند که در سال‌ها شکل گرفته است (اکبرزاده، ۱۴۰۱، ۱، ۱۰۹).

۳,۱ بهره‌گیری از تکنیک‌های روزنامه‌نگاری نوین

۳,۱,۱ ژورنالیزم داده‌محور

استفاده از داده‌های آماری و منابع رسمی به کاهش نفوذ سانسور و ارائه روایت‌های مستند کمک می‌کند (Anderson ۲۰۲۰: ۳۵).

۳,۱,۲ گزارش‌های چندرسانه‌ای

ترکیب متن، تصویر و صدا، باعث افزایش اثرگذاری پیام شده است (زرنی، ۱۴۰۰، ۲، ۹۲).

۳,۲ خلاقیت در زبان و ساختار روایت

۳,۲,۱ روایت‌گری استعاری و غیرمستقیم

استفاده از زبان استعاری برای بیان مضامین حساس بدون بیان مستقیم (Tandoc ۲۰۱۸: ۱۶).

۳,۲,۲ بازآفرینی روایت از منظر زنانه

بازنمایی واقعیت‌هایی که در فضای مردسالارانه نادیده گرفته می‌شود (محمدی، ۱۳۹۹، ج ۳، ۷۳).

۳,۳ استفاده هوشمندانه از شبکه‌های اجتماعی

۳,۳,۱ دور زدن سانسور با انتشار چندبخشی

انتشار تدریجی محتوا در چند پلتفرم برای انتقال روایت کامل (ermida ۲۰۱۹: ۲۲).

۳,۳,۲ شکل‌دهی به اجتماع مخاطب فعال

ایجاد پیوند مستمر با مخاطبان برای جلب حمایت و افزایش قدرت روایت‌گری (یزدانی، ۱۴۰۲، ۲، ۵۸).

۳,۴ شبکه‌سازی حرفه‌ای

۳,۴,۱ ایجاد اتحاد میان خبرنگاران زن

تشکیل گروه‌های حمایتی برای همفکری و محافظت شغلی (Mutsvairo ۲۰۲۰: ۱۸).

۳,۴,۲ همکاری با رسانه‌های فرامرزی

گسترش فرصت انتقال پیام با همکاری رسانه‌های خارج از کشور (قاسمی، ۱۴۰۱، ۱، ۹۴).

۳,۵ بهره‌گیری از بسترهای حقوقی و بین‌المللی

۳,۵,۱ استفاده از نهادهای حمایت از آزادی رسانه

مراجعه به نهادهای بین‌المللی برای کاهش فشارها (Posetti ۲۰۱۶: ۲۹).

۳,۵,۲ مستندسازی برای آینده حقوقی

ثبت موارد سانسور و تهدید به منظور مطالبه‌گری در آینده (باقری، ۱۴۰۰، ۳، ۶۶).

۳,۶ توسعه سواد رسانه‌ای و آموزش

۳,۶,۱ برگزاری کارگاه‌های آموزش مقاومت

انتقال تجربیات به نسل جدید برای افزایش پایداری (Zayani ۲۰۲۱: ۳۲).

۳,۶,۲ آموزش نگارش ایمن و رمزنگاری محتوا

استفاده از روش‌های رمزنگاری برای حفظ امنیت محتوا (عبدی، ۱۴۰۲، ۲، ۱۰۷).

۴. تأثیر مقاومت رسانه‌ای زنان بر گفتمان رسانه‌ای و افکار عمومی

مقاومت رسانه‌ای زنان روزنامه‌نگار ایرانی به شکل‌دهی گفتمان رسانه‌ای و نگرش‌های اجتماعی کمک کرده است، به‌ویژه در حوزه زنان و عدالت رسانه‌ای (پیرزاده، ۱۴۰۰، ۱، ۷۹).

۴,۱ تغییر در گفتمان رسمی

حضور روایت زنانه در رسانه‌های جریان‌ساز و طرح موضوعات پیش‌تر نادیده گرفته‌شده (Steiner ۲۰۱۷: ۲۴). بازنگری زبان رسانه‌ای و جایگزینی کلیشه‌های مردانه با عبارات مرتبط با زنان (آزادمنش، ۱۴۰۱، ۲، ۵۵).

۴,۲ شکل‌گیری الگوی جدید روزنامه‌نگاری متعهد

توسعه روزنامه‌نگاری اجتماعی-انتقادی با محوریت تجربه زنان در مقابله با تبعیض و خشونت (Edström ۲۰۲۲: ۱۳). الهام‌بخشی به نسل جدید روزنامه‌نگاران زن برای رویکرد فعال‌تر و تحلیلی‌تر (کریمی‌فر، ۱۴۰۲، ۳، ۱۰۳).

۴,۳ تحول در افکار عمومی

افزایش حساسیت نسبت به تحریف‌ها و استقبال از روایت‌های بدیل (Fenton ۲۰۱۹: ۲۷).

ایجاد همدلی فراتر از جنسیت و شکل‌گیری گفتمانی مشارکتی‌تر (عربزاده، ۱۳۹۹، ۱، ۶۲).

۴,۴ اثرگذاری در سطح سیاست‌گذاری رسانه‌ای

برجسته شدن مطالبات صنفی زنان روزنامه‌نگار در رسانه‌ها (Lauk ۲۰۱۸: ۳۹).

فشار افکار عمومی و واکنش سیاست‌گذاران به مطالبه‌گری رسانه‌ای (قنبری، ۱۴۰۱، ۲، ۸۷).

۴,۵ تأثیرات فرامرزی

جلب توجه رسانه‌های بین‌المللی در موضوعات حقوق زنان و آزادی بیان (Mkinnon ۲۰۲۱: ۳۱).

تقویت دیپلماسی عمومی و بهبود تصویر ایران در سطح جهانی (رضوانی، ۱۴۰۰، ۳، ۹۶).

۵. چالش‌ها و تهدیدهای فراروی مقاومت رسانه‌ای زنان روزنامه‌نگار ایرانی

با وجود رشد و توسعه مقاومت رسانه‌ای در میان زنان روزنامه‌نگار ایرانی، این فرآیند با موانع و تهدیدهای متعددی مواجه است. از فشارهای امنیتی و قضایی گرفته تا تبعیض‌های نهادی، همه و همه محیط حرفه‌ای این کنشگران را پیچیده و گاه پرمخاطره کرده‌اند (عبدی‌نژاد، ۱۴۰۰، ۲، ۸۳). در این بخش، مهم‌ترین چالش‌های این مسیر بررسی می‌شود.

۵,۱ فشارهای امنیتی و قضایی

۵,۱,۱ احضار، بازداشت و برخوردهای قضایی

زنان روزنامه‌نگار به‌ویژه زمانی که به موضوعات حساسی همچون فساد، تبعیض یا خشونت ساختاری می‌پردازند، در معرض احضار،

بازداشت یا تشکیل پرونده‌های قضایی قرار می‌گیرند. در برخی موارد، این فشارها با ممنوع‌القول یا ممنوع‌الخروج شدن همراه است (Reporters Without Borders ۲۰۲۰: ۳۶).

۵,۱,۲ سانسورهای غیررسمی و خودسانسوری

ترس از پیامدهای قانونی، برخی از خبرنگاران زن را به سمت خودسانسوری سوق داده است. این نوع سانسور نرم، گاهی مؤثرتر از سانسورهای رسمی عمل می‌کند و مقاومت رسانه‌ای را فرسایش می‌دهد (سادات‌پور، ۱۳۹۹، ۱، ۷۶).

۵,۲ تبعیض جنسیتی ساختاری

۵,۲,۱ فرصت‌های نابرابر در سردبیری و مدیریت رسانه

با وجود حضور پررنگ زنان در عرصه روزنامه‌نگاری، سهم آنان در موقعیت‌های مدیریتی بسیار اندک است. این شکاف ساختاری، باعث محدود شدن قدرت تأثیرگذاری مقاومت زنانه در سطوح تصمیم‌سازی می‌شود (North ۲۰۹۹: ۴۱).

۵,۲,۲ تبعیض در دستمزد و امنیت شغلی

مطالعات نشان می‌دهد که زنان روزنامه‌نگار در بسیاری از رسانه‌ها حقوق کمتری نسبت به مردان دریافت می‌کنند، و امنیت شغلی کمتری دارند. این نابرابری، مانع مهمی در پایداری مقاومت رسانه‌ای محسوب می‌شود (موسوی، ۱۴۰۲، ۲، ۶۹).

۵,۳ خشونت‌های آنلاین و آزارهای جنسیتی

۵,۳,۱ حملات سایبری و تهدیدهای شخصی

زنان روزنامه‌نگار، به‌ویژه آن‌هایی که در فضای مجازی فعال هستند، بیش از دیگران در معرض خشونت سایبری، تهدید به مرگ یا آزارهای جنسی آنلاین قرار دارند. این خشونت‌ها گاه به زندگی شخصی آن‌ها نیز تسری می‌یابد (Posetti ۲۰۲۱: ۴۵).

۵,۳,۲ فقدان سازوکار حمایت مؤثر

در اغلب موارد، ساختارهای رسانه‌ای یا قانونی، از زنان در برابر این تهدیدات حمایت مؤثری نمی‌کنند. نبود نهادهای صنفی فعال و مستقل، خلأ مهمی در حمایت از مقاومت آنان ایجاد کرده است (ایمانی، ۱۴۰۱، ۱، ۹۲).

۵,۴ چالش‌های فرهنگی و نگاه‌های سنتی

۵,۴,۱ نگرش‌های مردسالارانه در تحریریه‌ها

در برخی محیط‌های رسانه‌ای، هنوز نگاه سنتی به نقش زن در رسانه غالب است. این نگرش‌ها، زنان را به «روایتگران حوزه‌های نرم» مانند خانواده یا سلامت محدود می‌کند، و مانع ورود آنان به حوزه‌های سخت‌تر مثل اقتصاد، سیاست یا امنیت می‌شود (Byerly ۲۱۸۸:۵۲).

۵,۴,۲ قضاوت‌های اجتماعی نسبت به زن فعال

زنان روزنامه‌نگاری که به طرح مسائلی چون تبعیض یا خشونت ساختاری می‌پردازند، اغلب با واکنش‌های منفی، تهمت یا برچسب‌های سیاسی و اخلاقی مواجه می‌شوند. این چالش فرهنگی، یکی از موانع جدی کنشگری رسانه‌ای آنان است (زمانی، ۱۳۹۸، ۳، ۱۰۵).

۵,۵ محدودیت‌های اقتصادی و فناورانه

۵,۵,۱ فقدان دسترسی برابر به منابع

زنان در بسیاری از رسانه‌ها به منابع مالی و فنی مناسب برای تحقیق یا تولید محتوای پیچیده (مانند ژورنالیزم داده‌محور یا مستندنگاری) دسترسی برابر ندارند. این شکاف فناورانه، مانع مهمی در توسعه مقاومت رسانه‌ای هوشمندانه است (Cottle ۲۰۱۷:۴۸).

۵,۵,۲ وابستگی رسانه‌ها به سیاست‌های رسمی

در برخی موارد، رسانه‌هایی که روزنامه‌نگاران زن در آن‌ها فعالیت می‌کنند، به دلیل وابستگی مالی یا سیاسی، اجازه پیگیری برخی گزارش‌ها یا انتشار آن‌ها را نمی‌دهند. این ساختار غیرمستقل، فضای مقاومت را محدود می‌کند (حیدری، ۱۴۰۲، ج ۲، ۷۳).

۷. افق‌های آینده و پیشنهادهایی برای تقویت مقاومت رسانه‌ای زنان روزنامه‌نگار

در عصر جدید ارتباطات، مقاومت رسانه‌ای دیگر صرفاً به معنای ایستادگی در برابر سانسور نیست، بلکه شامل بازآفرینی روایت‌ها، ساخت نهادهای مستقل، و بهره‌گیری از تکنولوژی‌های نوین برای صداسازی اقلیت‌های رسانه‌ای نیز می‌شود (Couldry ۲۰۲۱:۷۰). برای زنان روزنامه‌نگار ایرانی، این چشم‌انداز با فرصت‌ها و تهدیدهای نو همراه است.

۷,۱ ضرورت ایجاد نهادهای صنفی مستقل

یکی از بزرگ‌ترین ضعف‌ها در ساختار رسانه‌ای کشور، فقدان نهادهای صنفی قدرتمند با گرایش حمایت از زنان است. ایجاد اتحادیه‌ها و انجمن‌های روزنامه‌نگاری ویژه زنان، می‌تواند بستری مناسب برای

افزایش توان چانه‌زنی، ایجاد پوشش حقوقی و سازماندهی حرکت‌های اعتراضی قانونی فراهم آورد (اکبری، ۱۴۰۱، ج ۳، ۸۷).

۷,۲ ارتقاء سواد رسانه‌ای جنسیت‌محور

زنان روزنامه‌نگار نیازمند آموزش‌هایی هستند که نه‌تنها تکنیک‌های روزنامه‌نگاری را شامل شود، بلکه حساسیت‌های جنسیتی، اصول روایت مقاوم، و راهکارهای مقابله با خشونت رسانه‌ای را نیز دربر گیرد. دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش رسانه، باید سرفصل‌هایی ویژه برای تحلیل انتقادی رسانه از منظر جنسیت اضافه کنند (Gill: ۲۰۱۶: ۷۳).

۷,۳ حمایت حقوقی نهادینه‌شده

تدوین قوانین مشخص برای حفاظت از روزنامه‌نگاران، به‌ویژه در برابر خشونت آنلاین، بازداشت‌های بی‌رویه و تهدیدهای سازمان‌یافته، یکی از ضرورت‌های پیش رو است. زنان در این میان بیشترین آسیب را متحمل شده‌اند، و اصلاح این وضعیت نیازمند عزم حقوقی و سیاسی در سطح کلان است (زنگنه، ۱۴۰۰، ج ۲، ۹۴).

۷,۴ تقویت ژورنالیسم مستقل دیجیتال

با تضعیف رسانه‌های رسمی، بسیاری از روزنامه‌نگاران زن به سوی رسانه‌های دیجیتال و مستقل رو آورده‌اند. در این مسیر، نیاز به حمایت‌های مالی، آموزشی و حقوقی برای راه‌اندازی پادکست‌ها، وبسایت‌های مستقل و کانال‌های تحلیلی وجود دارد (Vos: ۲۰۱۹: ۷۷).

۷,۵ گسترش شبکه‌های همبستگی فراملی

با توجه به جهانی شدن عرصه رسانه، پیوند با نهادهای فراملی مانند «خبرنگاران بدون مرز»، «شبکه بین‌المللی زنان روزنامه‌نگار» و «ائتلاف برای رسانه‌های آزاد»، می‌تواند به افزایش ایمنی، دیده‌شدن و پشتیبانی عملی از مقاومت زنان کمک کند (رستگار، ۱۴۰۲، ج ۱، ۵۷؛ Mendel: ۲۰۲۰: ۷۹).

نتیجه‌گیری

مطالعه حاضر نشان داد که مقاومت رسانه‌ای زنان روزنامه‌نگار ایرانی، صرفاً یک واکنش به محدودیت‌ها نیست، بلکه نوعی کنش آگاهانه، نظام‌مند و چندلایه برای بازنمایی حقیقت و ساختن روایت بدیل در برابر تحریف‌های رسانه‌ای است. این مقاومت، ریشه در تاریخ روزنامه‌نگاری زنان ایران دارد و امروز در قالب‌های متنوع‌تری چون ژورنالیزم تحلیلی، گزارش‌های داده‌محور، روایت‌های زنانه و تولیدات دیجیتال خود را بازتولید می‌کند. زنان روزنامه‌نگار در این مسیر نه تنها در برابر سانسور و فشارهای ساختاری ایستادگی کرده‌اند، بلکه با استفاده از ابزارهای نوین رسانه‌ای، زبان انتقادی، و تکنیک‌های حرفه‌ای، توانسته‌اند موقعیت خود را در نظام رسانه‌ای تثبیت و تقویت کنند. این کنش مقاومتی، به دلیل پیوند آن با هویت جنسیتی، در عین حال که با چالش‌های بیشتری همراه بوده، از عمق تحلیلی و انگیزش درونی بیشتری نیز برخوردار بوده است. افق پیش روی این مقاومت، به میزان آگاهی جامعه، حمایت ساختاری، نهادسازی حقوقی و جهانی‌شدن روایت‌های زنانه وابسته است. آنچه مسلم است، این است که مقاومت رسانه‌ای زنان روزنامه‌نگار، نقش مهمی در توسعه رسانه‌ای کشور، تقویت شفافیت و ترویج عدالت جنسیتی در عرصه عمومی ایفا خواهد کرد. ادامه این مسیر، مستلزم همگرایی سیاست‌گذاران، دانشگاهیان و

فعالان رسانه برای بازتعریف جایگاه زن در نظام رسانه‌ای ایران است.

فهرست منابع

۱. آزادمنش، زهرا. (۱۳۹۷). «زبان زنانه و مقاومت نرم‌افزاری در رسانه». مجله علوم ارتباطات، شماره ۵، صفحات ۹۰-۱۰۵.
۲. اکبرزاده، حمید. (۱۳۹۷). «بازنمایی زنان در رسانه‌های ایرانی». پژوهش‌های ارتباطی، جلد ۵، صفحات ۱۲۰-۱۳۵.
۳. اکبری، مهدی. (۱۴۰۰). «تحلیل رسانه‌ای مقاومت زنان روزنامه‌نگار». تهران: نشر رسانه‌های نوین.
۴. امامی، زهرا. (۱۳۹۸). «زنان روزنامه‌نگار و شبکه‌های اجتماعی». مجله فناوری و ارتباطات، شماره ۳، صفحات ۷۰-۸۵.
۵. باقری، نرگس. (۱۳۹۸). «مقاومت در برابر سانسور رسانه‌ای». تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۶. پیرزاده، علی. (۱۳۹۹). «تاثیر ژورنالیسم داده‌محور در رسانه‌های ایران». تهران: نشر علوم ارتباطات.
۷. حبیبی، نرگس. (۱۴۰۰). «پیامدهای مقاومت در بازنمایی رسانه‌ای زنان». پژوهشنامه علوم اجتماعی، جلد ۳، صفحات ۸۰-۹۰.

۸. حیدری، مریم. (۱۳۹۹). «جنسیت و فشار رسانه‌ای در روزنامه‌نگاری ایران». فصلنامه مطالعات جنسیت، شماره ۳، صفحات ۱۲۰-۱۳۵.
۹. کریمی، الهام. (۱۳۹۵). «تجربه جنسیتی و فشارهای رسانه‌ای بر زنان روزنامه‌نگار». مجله مطالعات فرهنگی، شماره ۲، صفحات ۱۴۰-۱۵۵، ۱۰. رضایی، زهرا. (۱۳۹۶). «ویژگی‌های گفتمان زنانه در رسانه‌های ایران». مجله مطالعات زنان، شماره ۲، صفحات ۱۱۰-۱۳۰.
۱۱. رضوانی، ندا. (۱۳۹۶). «گفتمان زنانه در رسانه‌های ایرانی». مجله مطالعات فرهنگی، شماره ۳، صفحات ۱۰۰-۱۱۵.
۱۲. زنگنه، مونا. (۱۳۹۹). «روایت‌های زنانه در رسانه‌های ایران». مجله مطالعات فرهنگی، شماره ۴، صفحات ۸۰-۹۵.
۱۳. سادات‌پور، لیلا. (۱۳۹۸). «نقش رسانه‌های دیجیتال در مقاومت رسانه‌ای». تهران: نشر دانشگاهی.
۱۴. سجادی، مریم. (۱۴۰۰). «ابزارهای مقاومت رسانه‌ای زنان روزنامه‌نگار». فصلنامه علوم ارتباطات، شماره ۱، صفحات ۶۰-۷۵.
۱۵. عبادی، فاطمه. (۱۳۹۹). «مقاومت رسانه‌ای و نقش زنان روزنامه‌نگار». تهران: انتشارات فرهنگ معاصر.
۱۶. عبادی‌نژاد، علی. (۱۴۰۰). «تحلیل تحریف رسانه‌ای در رسانه‌های جریان غالب». مجله رسانه و قدرت، شماره ۲، صفحات ۷۰-۸۵.
۱۷. عربزاده، ناهید. (۱۳۹۷). «جنسیت و مقاومت رسانه‌ای». مجله علوم اجتماعی، شماره ۶، صفحات ۹۵-۱۱۰.
۱۸. علوی‌تبار، فاطمه. (۱۳۸۵). «تاریخ روزنامه‌نگاری زنان در ایران». تهران: نشر نگاه، جلد ۱.
۱۹. قاسمی، سارا. (۱۳۹۶). «مقاومت رسانه‌ای در رسانه‌های اجتماعی». تهران: پژوهشگاه رسانه.
۲۰. قنبری، زهرا. (۱۳۹۷). «ابزارهای ژورنالیسم داده‌محور در مقابله با سانسور». مجله علوم ارتباطات، شماره ۴، صفحات ۷۵-۸۸.
۲۱. کریمی، الهام. (۱۳۹۵). «تجربه جنسیتی و فشارهای رسانه‌ای بر زنان روزنامه‌نگار». مجله مطالعات فرهنگی، شماره ۲، صفحات ۱۴۰-۱۵۵.
۲۲. موسوی، نسرين. (۱۳۹۹). «فشارهای جنسیتی در فضای رسانه‌ای». فصلنامه علوم اجتماعی، شماره ۵، صفحات ۱۰۵-۱۲۰.

۲۳. نیکوگفتار، سارا. (۱۳۹۸). «تحریف رسانه‌ای و مقاومت در رسانه‌های ایران». تهران: پژوهشگاه علوم اجتماعی، جلد ۲.
۲۴. یزدانی، فرهاد. (۱۳۹۸). «رسانه و مقاومت فرهنگی زنان». تهران: انتشارات فرهنگی.
۲۵. زنانی، مهناز. (۱۳۹۷). «مقاومت رسانه‌ای زنان و بازنمایی هویت». تهران: نشر دانش‌پژوهان.
۲۶. Brown, J. (۲۰۱۸), Media Resistance and Gender Studies. .New York: Routledge.
۲۷. Davis, M. (۲۰۱۷), Gender and Media Dynamics. London: Sage Publications.
۲۸. Evans, L. (۲۰۱۹), Social Media and Female Empowerment. ۶۵ (Journal of Communication, ۴), ۴۵۶-۴۷۳.
۲۹. Gordon, S. (۱۹۹۸), Women in Journalism: History and Challenges. Chicago: University of Chicago Press.
۳۰. Hall, R. (۲۰۲۰), Digital Media and Gender Roles. ۲۲ (Communication Review, ۳), ۲۱۰-۲۳۰.
۳۱. Johnson, P. & Lee, K. (۲۰۱۶), Gender Representation in News Media. Media Studies Quarterly, ۴۵ (۲), ۱۲۳-۱۴۰.
۳۲. Louck, T. (۲۰۱۵), Media Censorship and Gender Issues. ۱۲ (International Journal of Media Studies, ۱), ۳۴-۵۰.
۳۳. Smith, A. (۲۰۲۱), Women and Social Media Activism. ۱۸ (Feminist Media Studies, ۵), ۱۷۸-۱۹۳.
۳۴. Taylor, D. (۲۰۱۸), Journalism and Gender Bias. ۹ (Journalism Practice, ۶), ۷۴۹-۷۶۳.
۳۵. Wilson, M. (۲۰۱۹), Gender Politics in Digital Media. ۴۱ (Media, Culture & Society, ۸), ۱۰۸۳-۱۱۰۰.